

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.157
у Львівському національному
університеті імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора Ірини БАСИСТОЇ на дисертацію
Юрія ПІХА «Концепти істини у кримінальному процесуальному праві та
їх реалізація у кримінальному провадженні: український та зарубіжний
досвід», подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 Право**

Шанобливо та із вдячністю схиляюся перед Вчителем, Академіком Василем Тимофійовичем за неймовірно якісну, трендову, а водночас і глибоку філософсько-правову наукову розвідку Його учня, яка проведена ними спільно, під гідним науковим керівництвом Корифея та гостро необхідна для сучасної доктрини, а особливо для практики розслідування та судового розгляду. **У перебігу читання та у підсумку вивчення шпальт дисертації для себе сформулювала аксіому про те, що на захист винесено продукт найвищої наукової проби!**

Для мене рецензована праця стала очікуваним епогеєм, досягнутим під професійним проводом Василя Тимофійовича у доктринальній дискусії про існування істини та потрібності її встановлення за сучасної концепції досудового розслідування та судового розгляду. Згоджуся із Василем Тимофійовичем й щодо того, що наукова дискусія щодо істини у кримінальному провадженні періодично спалахувала, але як правило, «...щодо характеру істини та змісту» (див. стор. 60 дисертації посилання на джерело). Загалом вся ця проблематика у комплексі гостро болюча для мене особисто вже тривалий період, бо не можу змиритися із тим станом справ, коли інколи національний законодавець, частина теоретиків та практиків за повсякденною суєтою, незліченною кількістю законодавчих змін та доповнень втрачають (ємо) основоположну ідею та вершину земного буття – слідування до горизонтів справедливості та її досягнення. На цьому тривалому шляху, у перебігу руху до неї, без істинних суджень, істинних знань, істинних висновків тощо годі й прагнути омріяного результату. Звісно, що не завжди нам вдається з першого разу зрозуміти, де істинність, а де протилежне, можна прожити, а точніше змарнувати земне життя і не осягнути цього, але ідея, прагнення та зусилля, що

направлені саме на цей результат не можуть нас полишати, ми не в праві їх занедбувати..., бо втратимо сенс і перетворимо (ся) на існування...

Кримінальний процес, як діяльність, що має завдання, на досягнення яких вона спрямована, не є винятком із означеного. Особисто я глибоко переконана, що філософські ідеї справедливості та істини є нероздільними. Своєю чергою істина для досягнення справедливості у кримінальному провадженні завжди повинна залишатися об'єктивною, не залежати від жодних суб'єктивних чинників, її встановлення має бути навіть не обов'язком, а більше – самоціллю органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді та суду, а однойменна засада кримінального провадження повинна знайти своє закріплення у статті 7 чинного КПК України (Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Випуск 61. С. 417–422 <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/249/246>).

Якщо звернемося до сучасного стану справ у національному вимірі, то, на жаль, із вступом в дію КПК 2012 року ми істину у кримінальному провадженні намірені згубити... (хоча Юрій Тарасович на стор. 4-5 дисертації налаштований більш оптимістично та підкреслює, що «...національний законодавець не відмовився від принципу встановлення об'єктивної істини як такого, а лише оминув його безпосереднє формальне закріплення. Натомість ідея встановлення матеріальної (об'єктивної) істини визначає зміст та спрямованість процесуальної діяльності суб'єктів, що здійснюють кримінальне провадження (перш за все, органів досудового розслідування, прокурора та суду), зобов'язуючи останніх всебічно, повно і неупереджено встановити усі факти та обставини, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження; надати їм належну правову оцінку за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на їх всебічному, повному й неупередженому дослідженні; а також прийняти на цій основі законне, обґрунтоване, вмотивоване та справедливе процесуальне рішення». Дійсно, згоджуюся, що у статті 9 КПК закріплено щось схоже на *процес встановлення істини* вже окремою складовою такої засади кримінального провадження, як законність. Вельми тішить, що не вщухають дискусії серед провідних процесуалістів та молодих дослідників щодо проблем регламентації та реалізації окремих засад кримінального провадження, де істина має посісти своє чільне місце. Із коментаря Академіка В.Т.Нора цілком аргументовано вимальовується проблема із відсутністю за чинним КПК України зв'язку «істина – засади кримінального провадження – завдання кримінального провадження» (Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила]. К. : Юстініан, 2012. С.38). Василь Тимофійович першим у доктрині відзначив про «...стурбованість через не включення законодавцем до переліку засад кримінального провадження основоположного принципу, який є запорукою

реалізації завдань кримінального провадження, що пронизує практично всі стадії та дії суб'єктів провадження – встановлення об'єктивної істини...» (Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [за заг. ред.. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила]. К. : Юстініан, 2012. С.38). *Це, звісно, повинна бути не та спотворена марксистсько-ленінською ідеологією подоба істини, а справжня об'єктивна ідея-мета, котра має слідувати із симбіозу Платонівських ідеалістичних уявлень, частина з яких досі не втратила актуальності, надбань судівництва, котрі були, як не дивно, суттєвими на українських землях (за звичаєвим правом; за період правового регулювання процесуальних відносин у період Української державності в середині XVI ст.–XVIII ст.; у період Австрійської (Австро-Угорської) монархії, а також за період Українського державотворення (1917-1920 роки, УНР за Центральної Ради; в Українській Державі П. Скоропадського; УНР за Директорії; ЗУНР) та в міжвоєнний період (1919-1939 роки), підвалини яких закладалися принаймні ще з середини XVI століття, а пізніше успішно нехтувалися, розпиналися та нівечилися радянською владою; передового закордонного досвіду, а також тих «процесуальних спотикань», які накопичилися через надмірне захоплення уявно-договірними процедурами, як от укладання угод без належних для того умов, підстав, учасників (зокрема кваліфікованого медіатора) та розуміння важливості встановлення істини у перебігу розслідування та судового розгляду. Хоча, загалом, я глибока прихильниця примирення і у житті, і у кримінальному провадженні, але тоді, коли воно справжнє та відповідає тим процедурним вимогам, які ставляться до його класичного перебігу та у своєму корені слідує із завдань кримінального провадження і направлені на їх досягнення.*

Лише за умов відповідності висновків, які виражаються у процесуальних рішеннях органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді та суду об'єктивній дійсності (фактичним обставинам) можна вести мову про встановлення об'єктивної істини. Не потрібно протиставляти змагальність та встановлення істини, бо вони існують поряд і разом, якраз таки результатом змагальності має стати формування істинного знання та відтворення, у кінцевому результаті у свідомості судді та присяжних, справжньої картини події, яка повністю відповідала б тим подіям, що мали місце у минулому за ситуації вчинення кримінального правопорушення. Задля цієї мети та супроводження, підведення судді та присяжних до такої здатності сторони мали б прагнути довершити процес змагання власними переважаючими (перемагаючими позицію іншої сторони) правдивими аргументами, а не іншими засобами...чи методами... Із даного приводу хочеться навести крилатий вислів Йоганна Вольфганга фон Гете «Набагато легше знайти помилку, ніж істину».

Також доводиться констатувати і деякі полярні погляди із даного питання, не лише в теорії кримінальної процесуальної науки, а й в інших галузях права. «Цікавим» є припущення, наведене в одному із оприлюднених електронних варіантів посібників: «...вельми спірним є постулат про те, що в судовому процесі встановлюється об'єктивна істина. Насправді, у судовому процесі, який має змагальний характер, встановлюється не об'єктивна істина, а доведеність або недоведеність позовних вимог. Крім того, є ще теорія «судового розсуду» (дискреції), за якою кожна правова проблема має не одне, а кілька правильних рішень...» (e-pidruchniki.com/content/335_Obektivna_istina_chi_zmagaln...). У власній монографії «Теорія і практика кримінального процесуального доказування» (Харків, 2017. 408 с.) професор В'ячеслав Віталійович Вапнярчук запропонував багатоконпонентне поняття істини – «...правова категорія, що поєднує в собі властивості реальності (здатність відображати об'єкти пізнання згідно з дійсністю), процесуальності (здатність суб'єкта пізнання повноцінно відобразити результати пізнання в передбаченій законом процесуальній формі й встановити їх відповідність нормативним приписам), системності (здатність перебувати у взаємозв'язку та узгоджуватися з іншими знаннями, отриманими в процесі кримінального провадження) і конвенційності пізнання (здатність вирішувати кримінально-правовий спір шляхом укладання відповідної угоди) та яка формується під час провадження кримінального судочинства в результаті здійснення доказової діяльності сторін... і яка знаходить свій прояв у підсумковому рішенні суду». У публікаціях також йдеться про те, що «...Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод не використовує слово «істина», натомість в ст. 6 використано поняття «справедливий розгляд». При цьому, в низці рішень до 2008 р. ЄСПЛ застосовує поняття «встановлення істини», а з 2010 р. все частіше застосовуються поняття «справедливість судового розгляду», «справедливість провадження», «процесуальна справедливість».

Що ж стосується, для прикладу господарського чи цивільного процесу, то проблеми є схожими. Їх компактно зумів ще у 2011 році узагальнити О.В. Бринцев, який відзначив, що «...фрагментарна ретуш процесуального закону, яка полягає у частковому вилученні, частковому збереженні старих норм, похідних від принципу об'єктивної істини, із запровадженням нових таких, які суперечать ним норм-втілень принципу формальної істини, є наслідком відсутності цілісної концепції розвитку господарського процесу» (Бринцев О. В. Про особливості запровадження принципу формальної істини у вітчизняному господарському процесі (статтю опубліковано в журналі «Українське комерційне право» №11/2011)). Зі своєї сторони хочеться додати, що схожою є проблема і сучасного кримінального процесу – неузгодженість цілісної концепції розвитку.

Отож, з огляду на описаний вище стан речей, **актуальність рецензованої дисертації є беззаперечною**. Юрій Тарасович поставив перед собою амбітні завдання, зокрема щодо виокремлення гносеологічно-процесуальних передумов та процесуальних правил, які забезпечують (уможливлюють) досягнення істини за результатами пізнання у кримінальному провадженні, а також гносеологічно-процесуальні межі її встановлення; визначення поняття, суті та значення концептів істини у кримінальному процесі та розкриття їх генези; виділення основних критеріїв диференціації концептів істини у кримінальному процесі; формулювання поняття та детермінантів концепту об'єктивної (матеріальної) істини та формальної (судової, процесуальної) істини у кримінальному процесі; узагальнення українського досвіду правової доктрини та нормативного регулювання питання встановлення істини у кримінальному провадженні, в тому числі щодо реалізації того чи іншого її концепту; виокремлення процесуальних гарантій встановлення істини у кримінальному провадженні України; опрацювання та систематизування вироблених у релевантних рішеннях судів першої, апеляційної та касаційної інстанцій підходів щодо реалізації концепту істини у кримінальному провадженні; узагальнення зарубіжного досвіду щодо реалізації концептів істини у кримінальному провадженні в англо-американській та романо-германській правових системах на прикладі, відповідно, США як базового представника англо-американської (загальної) правової системи, а також ФРН, Франції та Польщі як інших типових представників романо-германської (континентальної) правової системи; опрацювання та систематизування вироблених у релевантних рішеннях ЄСПЛ підходів щодо реалізації концепту істини у національному кримінальному провадженні; формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України і практики його застосування в межах предмету дослідження (стор. 8-9 дисертації), які, на погляд опонента, успішно вирішив.

Зазначаючи про актуальність рецензованої наукової праці, **її наукову новизну**, справедливим буде відзначити, що все ж певна кількість наукових розвідок присвячувалась тим питанням, відповіді на які набули подальшого розвитку й у рукописі Юрія Тарасовича. За кількісною ознакою та обсягом дисертант цілком вірно виділив наукові праці таких дослідників, як В.В. Вапнярчук, В.П. Гмирко, Ю.М. Грошевий, М.В. Деєв, О.В. Капліна, Є.Г. Коваленко, О.П. Кучинська, О.В. Левицька, Л.М. Лобойко, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, Ю.М. Мирошніченко, М.М. Михеєнко, В.В. Назаров, В.Т. Нор, Г.М. Омеляненко, А.А. Павлишин, М.А. Погорецький, Д.А. Постовой, П.В. Прилуцький, П.І. Репешко, А.Л. Ривлін, Д.С. Скурхін, Х.Р. Слюсарчук, С.М. Стахівський, Ю.В. Стеценко, В.М. Стратонов,

В.М. Тертишник, Л. Д. Удалова, М. І. Шевчук, В. Ю. Шепітько, О. Г. Шило, М.Є. Шумило, О.О. Юхно, О.Г. Яновська та інших.

Якщо задатися питанням, чи Юрій Тарасович використав належним чином науковий приріст у кримінальній процесуальній доктрині від праці цих дослідників, то моя відповідь буде ствердною, бо на шпальтах рецензованої мною дисертації тенденція продовження започаткованої ними, а, почасти, і набулої подальшого розвитку наукової дискусії чітко простежується. Із гідною долею уваги, а часом і виправданої критики, підійшов здобувач і до тих аналізів, умовиводів та новацій, якими наповнені дисертації та монографії науковців, котрі дотичні до царини розуміння істини, її видів та права на існування, як мети та принципу кримінального провадження.

Згоджуюся із таким умовисновком автора, що у кінцевому результаті «...комплексного дослідження, присвяченого концептам істини у кримінальному процесуальному праві та їх реалізації у кримінальному провадженні відповідно до Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, а також вичерпному аналізу зарубіжного досвіду щодо питань, пов'язаних із встановленням істини у кримінальному процесі, у 7 тому числі релевантної практики Європейського суду з прав людини, досі не було здійснено жодною з наукових шкіл права (її представниками) в Україні» (стор. 6-7 дисертації).

Обґрунтованість, достовірність та новизна представлених результатів проведених досліджень.

Можу із упевненістю констатувати, що справді ця наукова розвідка авторства Юрія Тарасовича під науковим керівництвом Академіка Василя Тимофійовича Нора є першим в сучасній українській науці кримінального процесу комплексним дослідженням концептів істини у кримінальному провадженні відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства України та окремих іноземних держав (стор. 2 анотації).

Наш здобувач зумів поєднати науковий приріст від досліджень попередників, потреби практики (бо аналізував, як судові рішення національних судів (500) так і ЄСПЛ (100), що за кількісною ознакою здатне сформулювати гідне підґрунтя для вельми репрезентативних висновків).

Як гіперпозитив підкреслюю, що автор працював із значною кількістю джерельної бази – 455. З них 165 джерел авторства закордонних авторів та рішення ЄСПЛ в оригінальному викладі (без перекладу). Наведене лише повторно підтверджує, як обґрунтованість, так і достовірність представлених для нас Юрієм Тарасовичем результатів його наукового пошуку та його особисту фаховість.

Що стосується наукової новизни, то підкреслюю, що у жодній із прочитаних за свідомого мого наукового життя дисертацій не зустрічала

викладу блоку наукової новизни «вперше» на повних одинадцяти аркушах. Якісне наповнення цих шпальт теж вражає.

Одразу помічу, що лише останній її пункт зі стор. 20-21 я можливо б віднесла до графі новизни «удосконалено», правда, це якщо дивитися на цей стан справ з огляду покращення КПК України, але якщо з позицій відповіді на питання чи вже хтось пропонував аналогічні зміни та доповнення до КПК України, то моя відповідь заперечна, а відповідно – з такої позиції авторські констатації цілком підставно віднесено до розуміння того, що Юрієм Тарасовичем такий шлях вдосконалення положень чинного КПК дійсно запропоновано вперше.

Отож, за результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку важливих положень, висновків і пропозицій, які конкретизують новизну отриманих результатів щодо українського та зарубіжного вимірів концептів істини у кримінальному процесуальному праві та їх реалізації у кримінальному провадженні (стор. 10-21 дисертації, текст відповідних підрозділів, висновки до розділів та загальні висновки).

Інші положення, котрі задекларовано у науковій новизні є такими, що удосконалені Юрієм Тарасовичем та набули подальшого розвитку у порівнянні із досягненнями його попередників чи по відношенні до положень чинного кримінального процесуального законодавства (стор. 21-24 дисертації, текст відповідних підрозділів, висновки до розділів та загальні висновки).

Оцінка змісту дисертації, рівня виконання поставлених завдань та оволодіння методологією наукової діяльності. Перш за все необхідно підкреслити, що від вдало-обраної та сформульованої теми роботи залежить її зміст та й якість текстового наповнення. Тобто підхід до обрання теми вже програмує певні передбачувані архітектонічні і наукові наслідки. Отож, відповідаючи на питання щодо вдалого, чи не вдалого вибору теми рецензованої мною роботи, скажу лапідарно, що ***такої класики наукового жанру я дуже давно не спостерігала.*** Цитую: «Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 58/11 від 28 листопада 2018 р.) та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 821 від 28 листопада 2018 р.). Тобто найвища-якісна ступінь одобрення науковою спільнотою напряду наукового пошуку є наявною і, логічне, що передбачуваним був і його результат—у дисертації розкрито всі поставлені перед собою автором завдання, кожен пункт плану відображений у них, а зроблені висновки перебувають із ними у причинно-наслідковому співвідношенні. Отож, висновок єдиний—дисертація підготовлена на належному науковому рівні, простежується кореляційний зв'язок між завданнями, отриманими пунктами наукової новизни та висновками в рамках задекларованого предмета дослідження та поставленої перед собою Юрієм

Тарасовичем мети. Наявна конструкція наукового викладу (зміст основної частини роботи складається із трьох розділів, які об'єднують 7 підрозділів) та застосована методологія для наукового пошуку дозволили автору донести до читача всі без винятку дилеми задекларовані у завданнях та обґрунтувати шляхи їх вирішення, через удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, поглиблення доктринальних підходів, формулювання авторських прогнозів.

Загалом текст дисертації засвідчує належний рівень оволодіння Юрієм Тарасовичем методологією наукової діяльності та, як результат – вірне застосування ним цього інструментарію (діалектичного методу наукового пізнання, зокрема поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, серед яких: метод аналізу, синтезу, узагальнення, історико-правовий, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, герменевтичний тощо) у перебігу проведення наукового дослідження.

Отож, наповнення **першого розділу роботи «Методологічні питання істини: від загально-філософських концептів істини до правових»** для мене, як опонента, є вдалим і таким, що по-новому (осучаснено) проливає світло на задекларовану проблематику. Цілком має рацію здобувач, коли веде мову про те, що «...основною ознакою кримінального процесуального пізнання (як і правового узагалі), яка відрізняє його від пізнання в інших сферах людської діяльності, є його пов'язаність, тобто урегульованість, а отже й обмеженість нормами кримінального процесуального права. Ці норми врегульовують процес пізнання, встановлюючи його суб'єктів, предмет пізнання, процесуальні способи (засоби) пізнання тощо, вихід за межі яких (порушення) робить результати пізнання нелегітимними» (стор. 34 дисертації). Особисто для мене пізнання без кінцевої мети встановлення істини, як діяльність, процес взагалі не має сенсу. Якщо доказування розглядати, як пізнання, то його направленість також є очевидною та зрозумілою. «Отже, істина, що досягається (або не досягається) у кримінальному провадженні є результатом кримінального процесуального пізнання, яке здійснюється на основі традиційної гносеологічної (пізнавальної) моделі, яка охоплює об'єкт і предмет пізнання, суб'єктів пізнавальної діяльності, засоби і способи пізнання, а також процесуальні форми закріплення одержаних результатів, які за своєю суттю можуть адекватно відобразити дійсні обставини вчиненого кримінального правопорушення (бути істинними) або бути не повністю дійсними (ймовірними) чи навіть хибними» (стор. 35 дисертації).

Вдаючись до аргументів наведеного, дозволю собі контекстні спогади про те що не так давно, у грудні 2023 –січні 2024 року, рецензуючи одну з дисертацій вчергове зустріла й на її сторінках ту фразу-цитату, яка, викликає у мене тривалий час тотальне заперечення, а загалом і спротив через шкідливість і

неправдивість наповнюючого її «контенту», а саме: «За цього періоду розвитку теорії доказування категорії «достовірність», «достатність», «допустимість» та «належність» доказів активно використовувались у доктрині, проте згодом, у зв'язку з процесами становлення *марксистсько лєнінської ідеології у всіх сферах життя, зокрема й у теорії доказів, почали поступатись своїм місцем на користь такої категорії доказування, як «істина» (матеріальна, об'єктивна)». За тієї ситуації я дуже рада дисертанту ознайомитися із доктринальним приростом від наукових розвідок Академіка Василя Тимофійовича Нора та його учня – Юрія Тарасовича Піха. Опонуючи автору тієї дисертації, також спробувала аргументувати такий факт, що **«марксистсько-лєнінська ідеологія» не лише привласнила істину собі, а й зруйнувала її чистоту та справжність.** Без мети встановлення істини кримінальне провадження перетвориться на вигідну котрійсь із сторін «угоду», за умов якої збирати, перевіряти та оцінювати докази взагалі не буде потреби. І це не лише проблема і загроза національного масштабу...*

Також раджу всім опонентам об'єктивної істини чудову книгу Пріта Барари «Діяти справедливо», яка здатна пролити світло на важливість не лише ідеї встановлення істини у кримінальному провадженні, а й нагальності активних практичних кроків для її досягнення за сучасних реалій (не лише у національному вимірі).

Вельми вдячна дисертанту Юрію Тарасовичу та його Шанованому науковому керівникові Академіку Василю Тимофійовичу за їх правильний, зважений, аргументований підхід та глибину розуміння цієї проблематики також і в історичному, та філософському (теологічному, а не матеріалістичному) дискурсах. І здобувач, і його Шанований Науковий Керівник цілком свідомі того, що їм можуть і будуть закидати той факт, що «концепт об'єктивної істини був ядром радянської теорії доказів» (див. стор. 77-78 дисертації). У відповідь на такі питання дисертант вже підготував власний, вельми аргументований науковий feedback, а саме: «Немає сенсу заперечувати, що у кримінальній процесуальній науці радянського періоду (до слова, і в цивільній процесуальній) дійсно панував погляд на можливість і необхідність у відповідних провадженнях встановлення об'єктивної (матеріальної) істини. Гносеологічна модель пізнання, що лежала в її основі, традиційно ґрунтувалася на відповідності нашого знання про певний об'єкт пізнання самому цьому об'єкту. Проте варто констатувати, що в описаній ситуації категорії доказового права жодним чином не можна відносити до ідеологічних (незважаючи на спроби, як це засвідчило наше минуле, перетворити їх в ідеологеми та використовувати для ідеологічних спекуляцій). В онтологічному і гносеологічному аспектах поняття об'єктивної істини, засобах її встановлення у кримінальному провадженні навряд чи можливо щось істотно

змінити. *Водночас, коригуватися вже можуть конкретні знання, а під їх дією і сам закон*» (стор. 77-78 дисертації).

Здобувач цілком аргументовано констатує про те, що *класична концепція істини і теорії пізнання пов'язується далеко не із «марксистсько-ленінською ідеологією», а ця концепція існувала ще до нашої ери та її коріння сягає у давньогрецьку філософію Платона* (427 до н. е. – 347 або 348 до н. е.) (згоджуся, що «...він був засновником того, що пізніше дістало назву ідеалізм. Його погляди сформульовано в міфі про печеру з «Держави». Справжні цінності буття утворюють особливий позафізичний світ – Гіперуранію. Цей світ складають *безтілесні прообрази*, зразки, проекти, ідеї, ейдоси речей, тварин, людей, чеснот та цінностей. *Ейдоси ніхто й ніщо не народжує, вони існують вічно, вони незмінні й непорушні*. Позірний світ, доступний почуттям, утворюється при втіленні ейдосів у хаотичній, плинній, змінній *хорі* (матерії). *Світ, який ми знаємо – це лише тіні світу ейдосів*» (Г.І. Волинка, В.І. Гусев, Н.Г. Мозгова, І.В. Огородник, Ю.О. Федів. Історія філософії в її зв'язку з освітою. Київ : Каравела, 2006.), тому нам з вами є куди і до чого прагнути... «Платон порівнює людську душу з колісницею, у якій запряжені білий і чорний коні (шляхетний і низинний початок у людині), керовані візничим (розумом). Коли візничому вдасться вгамувати низинний початок, душа може піднятися і разом із богами споглядати справжнє буття. Трьом початкам душі – прагненню, запалу й розважливості відповідають чесноти: розсудливість, мужність і мудрість. Їхнє узгодження дає справедливість як в окремій людській душі, так і в державі, що улаштована за аналогічним уявленням: у ній працюють ремісники, їх захищають мужні воїни, а керують усім мудрі правителі-філософи («Держава»). *Тому душа й держава належно працюватимуть при правильно побудованому педагогічному процесі...*». «... Критерій, що дозволяє правильно орієнтуватися у світі почуттєвих даностей, Платон задовго до Канта формулює так «...не у враженнях полягає знання, а в умовиводах про них, тому що, певне, саме тут можна схопити сутність і істину, там же – ні» («Теетет»). Ні відчуття, ні правильні думки, ні пояснення їх не дають ще знання як такого, хоча і потрібні для підступу до нього. *Над ними стоїть розумова (дискусійна) спроможність, а її перевершує розум, що споглядає справжнє буття*»¹). Учень Платона – **Арістотель** вже відійшов від означених переконань, вдався до вивчення дійсності. Його важко віднести до прихильників ідеї «чуттєвості істини», хоча окремі трактати є двоякими для сприйняття...Серед іншого, пропагував існування двох матерій, але так і не зміг їх урівноважити². Загалом сучасні дослідники стверджують, що «...така філософська наука як гносеологія – наука про пізнання, поділяє істину на три види: абсолютна істина, об'єктивна

¹ <https://uk.wikipedia.org/wiki/Платон>

² <https://uk.wikipedia.org/wiki/Арістотель>

істина, відносна істина. Всі ці три класи істини є своєрідним графіком єдиної пізнавальної істини. Хоча філософська наука до кінця не може дати відповідь людині що таке істина і де ця істина? Філософська наука дає можливість шукати істину, через філософські та мисленнєві системи. Протягом існування філософії та формування філософських систем, світоглядів, різні філософи робили спробу пояснити істину, або знайти її, але у жодному випадку ці системи не змогли знайти істину на абсолютному рівні. Тобто істина у філософії ніколи не може бути абсолютною, адже після смерті однієї філософської системи приходить нова система істин. Тобто істина у філософії не є сталою, вона часто помирає і знову народжується, як пори року. Один із основоположників терміну «істина» давньогрецький філософ Арістотель вважав, що істина є те, що ми не можемо осягнути імманентно чи зовнішньо, але все таки можемо знайти цю істину через щось трансцендентне або те яке є не зрозумілим для нас. Тобто у своїй «Метафізиці» Арістотель пише про істину, як про абсолют який не можливо просто так осягнути» (Ігор Дмитрук Роздуми про істину. <http://tureligious.com.ua/rozdum-pro-istynu/>). Його ж перу належить вислів, яким ми досі користуємося та у котрому відображається спонука Арістотеля до нових пошуків *«Платон мені друг, але істина дорожча»*. Тобто і він, свого часу шукав істину, як і Юрій Тарасович у межах рецензованої мною наукової розвідки.

Є й бачення істини у релігії, хоча коротко його відобразити вкрай важко, але автори роблять до цього бодай якісь спроби. «Наприклад у ісламі істиною є Аллах. В християнстві цією істиною є Ісус Христос, який навіть говорив: «Я істина, правда і життя» (очевидно закликаючи всіх нас жити, як Він, дотримуватися заповідей, читати Святе Письмо та діяти згідно із ним у нашому повсякденні. Тут вбачаю паралелізм із приписами законодавства, де маємо унормоване покарання за вбивство, крадіжку тощо), у індуїзмі істиною є атман, якого навіть до кінця не можуть зрозуміти боги, у сикхізмі істиною є Ніргуна, у буддизмі істина присутня у нірвані (просвітленні), в даосизмі у Дао (шляху), можна і так далі писати, але **у релігії є лише абсолютна істина, яка є не зміною і сталою**» (Ігор Дмитрук Роздуми про істину. <http://tureligious.com.ua/rozdum-pro-istynu/>).

Отож, Юрій Тарасович, дослідивши глибинно проблематику резюмує, про те, що «... зміст об'єктивної істини у кримінальному провадженні становлять відомості (знання) про обставини кримінального провадження, тобто ті обставини, що відбулися в дійсності і відобразилися в оточуючому середовищі незалежно від волі правопорушника, і які у відповідності з вимогами кримінального процесуального закону підлягають встановленню за допомогою доказів (предмет доказування) так, як вони мали місце. Саме така істина (об'єктивна, матеріальна) є метою доказування у публічному кримінальному провадженні органами, що його ведуть, і саме вона має бути

покладена в основу судового рішення» (стор. 5-6 та інші дисертації). Також вірно на стор. 5-6 дисертації, у ході формулювання авторських суджень та висновків про об'єктивну істину та право її на існування як мети, цілі кримінального провадження, наголошено на тому, що «...українська держава як у законодавстві, так і в практиці його реалізації (кримінального процесуального, зокрема) також належить до романо-германської правової сім'ї», «...при цьому панівним для кримінального провадження держав континентальної (романо-германської) правової системи констатовано класичне розуміння істини. Зокрема, визнання матеріальної (об'єктивної) істини як мети доказування у кримінальному провадженні є характерним для таких представників цієї правової системи, як Франція і ФРН, що прямо закріплено у положеннях їх процесуальних законів» (стор. 5 дисертації). *Як на мене, то цих аргументів більш, ніж достатньо, щоб поставити жирну крапку у дискусії приналежності істини «марксистсько-ленінській ідеології» та встановлення нею монополії над істиною. Радше варто вести мову про її привласнення та жахливу теоретичну, а найгірше – практичну інтерпретацію (викривлення) марксистсько-ленінською ідеологією, зокрема й у перебігу тогочасного попереднього розслідування та судового розгляду (хоча у тогочасних КПК декларувалися нібито й спонуки до встановлення істини...).*

Актуальними десятиліттями залишаються й кілька питань з цієї царини, для прикладу такі, як: «...чи є досягнення істини лише метою кримінального процесуального пізнання, чи, крім того, також і його принципом?» (стор. 37 дисертації) на яке Юрій Тарасович цілком ствердно та аргументовано відповідає, що «...встановлення істини як досягнення мети пізнання можливе за умови, якщо вся діяльність правозастосовного органу у кримінальному провадженні буде побудована на основі принципу істини» (стор. 37 дисертації). Також мені вельми близькі ті ж аргументи, які наводить дисертант, переконуючи нас, «...що юридична кваліфікація входить до складу істини» (стор. 40-41).

І, на завершення моніторингу цього розділу відзначу, що вельми імпонують мені отримані Юрієм Тарасовичем результати від такого симбіотичного аналізу правових і загально-філософських концептів істини, котрі (результати) дозволяють поглянути з філософського погляду на подію кримінального правопорушення, яка в унісон цьому концепту «...повністю (до певної межі, в повному обсязі) пізнанню не може бути піддана. Але з позиції юридично визначених його властивостей, вона все ж може бути пізнана. І в цьому плані істина, як суб'єктивне вираження об'єктивної дійсності, цілком піддається встановленню (пізнанню)» (стор. 30 дисертації). «Істина у кримінальному провадженні – це результат процесу пізнання фактичних обставин вчиненого кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння. Вона виступає конкретною, обґрунтованою належними,

допустимими і достовірними доказами (і у їх взаємопов'язаній сукупності – достатніми)» (стор. 36 дисертації). Навіть якщо згодитися, що «...абсолютна істина недосяжна», «то «згортати» пізнавальну діяльність» не слід. Навпаки, необхідно прагнути до того, щоб усілякі знання робити більш повними, точнішими» (стор. 47 дисертації), цим самим наближаючи результати нашого пізнання до бажаного абсолюту істини, бо ж «..абсолютна істина складається з відносних, які включають у себе елементи абсолютної (див. Ю.М. Грошевий)» (стор. 49 дисертації).

Другий розділ дисертації «Теоретичні проблеми концептів істини у кримінальному процесуальному праві» претендує на формування у читача цілісного (не розчленованого) уявлення про істину та її вагу для розуміння мети доказування, а головне – важливості досягнення цієї, а не іншої (бо про це у доктрині ведеться жвава дискусія) мети. Але щоб ми, як читачі, змогли осягнути глибину задекларованої дисертантом проблематики, Юрій Тарасович пропонує нам зануритися у класичну концепцію істини, ази якої були викладені в період античної філософії у працях Платона та Аристотеля. Дисертант цілком вірно переконує нас про те, що «...саме Платон вперше пов'язав поняття істини з поняттям відповідності, а основні положення цієї теорії сформулював Аристотель: істина не існує в речах, а є продуктом думки, який виникає при зв'язуванні суб'єкта і предиката у судженнях, які можуть бути істинними або помилковими. Розвиваючи аристотелівське розуміння істини, Фома Аквінський запропонував визначення істини, яке почало асоціюватися з усією теорією кореспонденції в цілому, ставши згодом її квінтесенцією: «adaequatio intellectus et rei», тобто узгодженість акту пізнання та судження зі сутністю речі чи станом речей в бутті. Тож *будь-яке судження, створене на основі акту пізнання, відповідає (отже, є істинним), або не відповідає сутності речі чи станів речей (отже, є хибним)*. В подальшому, а саме у працях філософів Нового часу, зокрема Р. Декарта, Дж. Локка, Б. Спінози, Г. Ляйбніца, Г. Гегеля, сформувався категорійний апарат класичної парадигми істини та її основні положення» (стор. 64 дисертації).

Особисто для мене прийнятний і «рідний» ідеалістичний варіант класичної концепції істини (де буття розуміється не як матерія (бо це матеріалістичний варіант), а як свідомість або дух. У цьому ж руслі веде науковий діалог і Юрій Тарасович, резюмуючи, що «...чи не найважливішою особливістю класичної парадигми істини є об'єктивність останньої, тобто її незалежність від волі та бажання суб'єкта пізнання, а також від її визнання чи невизнання. Таким чином, відповідність судження об'єкту визначається самим же об'єктом, його особливостями, а не суб'єктивними бажаннями людини» (стор. 64-65 дисертації).

Аплодую Юрію Тарасовичу, який вправно узагальнивши наявні філософські підходи та доктринальні кримінальні процесуальні трактати, впевнено констатує, що «...концепт істини хоч і сформувався у лоні філософської науки, проте є фундаментальним у будь-якій зі сфер пізнання, а тому набув широкого поширення як у праві загалом, так і в кримінальному процесі (при цьому, в усіх можливих розуміннях цього поняття, тобто галузі права, науці, навчальній дисципліні та, без сумніву, у відповідній практичній діяльності) зокрема. Таким чином, концепт істини у кримінальному провадженні не може та не повинен розглядатися відокремлено, себто як незалежна від філософського розуміння інтелектуальна конструкція. Іншими словами, істина у кримінальному провадженні є тією ж загально-філософською істиною, проте застосовною щодо кримінального процесу. А тому необхідно категорично не погодитися із позиціями тих процесуалістів, які стверджують, що для кримінального провадження філософські категорії істини є узагалі неприйнятними» (стор. 65-66 дисертації). Цілком і повністю підтримую умовивід здобувача, який сформульовано наступним чином: *«Оскільки доказування у кримінальному провадженні носить пізнавальний характер, то застосування щодо нього філософських категорій, в першу чергу гносеологічних, у кримінальному процесі є явищем цілком природним, а незастосування – категорично неправильним»* (стор. 66 дисертації).

Завершуючи перший підрозділ цього розділу дисертації та формулюючи авторські висновки, Юрій Тарасович аргументовано переконує нас в тому, що *«...доцільно виокремлювати лише два самостійні кримінальні процесуальні концепти істини: істини об'єктивної (матеріальної) чи формальної (формально-юридичної, процесуальної)*. Конкретний же концепт істини (об'єктивна (матеріальна) чи формально-юридична (процесуальна)) залежить від типу кримінального провадження. Для приватно-позовного способу судового розгляду більш характерною є істина, яка іменується юридичною (формальною, процесуальною). Процесу публічно-позовному притаманна істина об'єктивна (матеріальна), тобто встановлення фактів й обставин провадження у відповідності з їх дійсністю» (стор. 74 дисертації).

Розглядаючи у підрозділі 2.2. концепт істини об'єктивної (матеріальної), здобувач, поряд із аналізом аргументів Канта, Рассела, Мура, наводить і те її значення, яке дуже близьке й мені, а саме: *«...дотеоретичні інтуїції нашого повсякденного розуміння, для яких істина – це відповідність розуму і матерії: «veritas est adaequatio rei et intellectus» (Фома Аквінський)»*.

Вельми приємно, що Юрій Тарасович розлоге і вірно осягнувши наукові погляди у цій царині та систематизуючи наявні у літературі чотири основні позиції, виділив й мої підходи (як послідовниці наукових переконань професора М.М. Михеєнка) до визнання концепту об'єктивної істини крізь призму визнання

встановлення об'єктивної (матеріальної) істини у кримінальному провадженні одночасно і його принципом, і його метою (стор. 82 дисертації).

Роздумуючи у підрозділі 2.3. про концепт істини формальної, здобувач проявляє прогностичну здатність на випередження «процесуальної біди» та цілком має рацію у тому, що «... ведучи мову про умовний характер прав людини у кримінальному процесі, можна виключно побіжно згадати про те, що саме у кримінальній процесуальній доктрині російської федерації була сформована концепція (і вона лягла в основу нового КПК рф 2001 року), в підґрунтя якої була покладена відмова від об'єктивної істини, що має бути встановлена під час провадження у кримінальній справі» (стор. 97-98 дисертації). Отож тим дослідникам і практикам, які заперечують потрібність встановлення об'єктивної істини, як кульмінації пізнання за українським КПК у кримінальному провадженні, називаючи її «юридичною фікцією» варто зважити на цей стан справ та задатися запитанням, а чи не дійдемо ми у цих поривах до аналогічного умовного характеру прав людини, як це зараз спостерігаємо у нашого войовничого сусіда-загарбника –росії, яка зневажає й міжнародне право (тепер це офіційно підтверджено (<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/01/31/7178665/>)) у тому числі.

Очевидно, найприйнятнішою є та позиція, котру, на основі напрацювань не лише національної доктрини, а й знаних міжнародних фахівців у цій царині та практики ЄСПЛ, формулює Юрій Тарасович на стор. 101 та 112 дисертації, а саме: «...жоден з концептів істини не повинен досягати повного «adaequatio», а лише намагатися досягти цього методологічно різними способами» та, відповідно, «...формальна істина не є цілковитою альтернативою матеріальній істині, як її розуміє теорія відповідності, а скоріше її «неповноцінною формою», яка є результатом впливу специфічних кримінальних процесуальних факторів у їх сукупності».

Розділ 3. Реалізація концептів істини у сучасному кримінальному провадженні є напрочуд інформативним та всеохопним. Його перший підрозділ «Реалізація концептів істини у кримінальному провадженні України» включає два пункти, один із яких передбачає дискурс у межах кримінального процесуального законодавства, а інший – пропонує нам вдатися до аналізу наявної судової практики. У наступному підрозділі 3.2., у його трьох пунктах, автор заглиблюється у реалізацію концептів істини у кримінальному провадженні інших, окрім України, держав романо-германської правової сім'ї (на прикладі ФРН, Франції, Польщі), а у підрозділі 3.3. – у реалізацію концептів істини в англо-американському кримінальному процесі (на прикладі Сполучених Штатів Америки). Завершує цей вдалий концептуальний моноліт архітектоніки підрозділ 3.4. «Реалізація концептів істини у практиці Європейського суду з прав людини».

Якщо за чинним кримінальним процесуальним законодавством автором вірно констатовано цілу низку наявних у розглядуваній царині проблем, шляхи для усунення окремих, особливо-гострих з яких запропоновано (на рівні змін, доповнень та нових конструкцій норм) (стор.113 –158 дисертації), то, на противагу означеному стану справ, доведено, що «...у своїй практиці суди України переважно розуміють і дотримуються концепту об'єктивної істини. І навіть коли зазначають інший концепт (судової, формальної тощо), здебільшого розуміють під ним істину об'єктивну» (стор.158–189 дисертації).

Юрієм Тарасовичем простежено, що «...у кримінальному провадженні ФРН суд зобов'язаний встановити матеріальну істину та дослідити з цією метою усі докази, які можуть мати значення для прийняття рішення у справі. Цей принцип реалізується у кримінальному провадженні, перш за все, головуючим, який веде судовий розгляд та визначає його хід і спрямованість», але відкритим залишається питання, яке потребує подальшої наукової розробки та стосується «відступу від принципу матеріальної істини та причин її можливого невстановлення у кримінальному процесі ФРН» (стор. 204 дисертації).

Що ж до концептів істини у кримінальному провадженні Французької Республіки, то нам у цьому сенсі є що запозичувати та до чого прагнути, так як «у кримінальному процесі Франції на сьогодні втілено концепт матеріальної (об'єктивної) істини, що передбачає розуміння останньої як відповідності встановлених в процесі доказування фактів та обставин щодо певної дійсності, які мають значення для кримінального провадження, цій дійсності. Більше того, французькою кримінальною процесуальною системою *цей концепт реалізовано на усіх її стадіях та в низці інститутів з огляду на те, що встановлення істини у справі є її «raison d'être», тобто самим «сенсом існування»* (стор. 211 дисертації).

Є чого повчитися нам і від польських друзів (стор. 212–227), які із швидкістю світла вдалися до виправлення зруйнованих «реформою» правдивих шляхів досягнення справжньої, а не вдаваної змагальності, де суд не лише арбітр, а й активний шукач істини. Польський досвід «доволі яскраво ілюструє фактичні наслідки та приховані загрози відмови від концепту матеріальної істини у кримінальному провадженні. Він може бути вагомим аргументом у тривалій дискусії між прихильниками «чистої» змагальності та, як наслідку, концепту формальної (судової) істини і істини матеріальної (об'єктивної), яка досягається не лише змагальністю сторін, а й активністю суду у її пошуку». Так, не дивлячись на той доведений дисертантом факт, що «велика» реформа викликала й «великі» обґрунтовані сумніви з погляду відповідності її окремим процесуальним засадам, перш за все – засаді матеріальної правди» (стор. 222 дисертації), *польському законодавцю знадобилося менше року, аби усвідомити і визнати помилковим відхід від концепту об'єктивної істини, а також, що*

найважливіше, виправити ситуацію, що склалася, шляхом відновлення раніше існуючих в КПК Польщі положень, спрямованих на всебічне та повне встановлення судом усіх обставин кримінального правопорушення (стор. 227 дисертації).

Поряд із наведеним, доведено, що «американська модель змагальності ніколи не зможе достеменно гарантувати всебічне та повне встановлення усіх фактів та обставин, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження, а її результат, яким є, як правило, вердикт присяжних (від лат. *vere dictum* – «істинно сказане») насправді не є уособленням матеріальної істини у справі» (стор.229 дисертації). «Істина відповідно до традиційного американського розуміння, не стоїть «попереду процесу», а існує апостеріорі і, таким чином, штучно «породжується» за посередництвом системи кримінального судочинства динамічно-творчим шляхом. Такий результат, як видається, сліпо презюмує досягнення «справедливості» кримінального провадження, яка зводиться лише до дотримання в ході останнього вимог належної правової процедури» (стор. 230 дисертації). Більше того, цілком вірно узагальнює Юрій Тарасович, що «...на погляд К. Бредлі (С. Bradley) та Дж. Гофмана (J. Hoffmann), американська система кримінального правосуддя, схоже, знаходиться на межі повної втрати довіри громадськості, оскільки суспільство сприймає цю систему як «ворожу пошукам істини» (стор. 238 дисертації) Цей невтішний стан справ частково (вірніше сказати переважно) підтверджується і у книзі «Doing Justice» (Діяти справедливо), автором якої є колишній федеральний прокурор США Пріт Барара, при цьому цей автор закликає саме справедливо діяти, не боятися визнавати, а головне – обов'язково виправляти допущені помилки розслідування та судочинства. Нам всім варто зрозуміти важливий посил цього автора, що якби ми не прагнули створити ідеальний закон, людина своєю непрофесійністю, зажерливістю та заангажованістю здатна звести всі ці добрі намагання, як і саме правосуддя –нанівець, але поряд з цим, прагнення справедливості здатне ситуацію виправити, а мета –встановлення об'єктивної істини має бути при цьому пріоритетом.

За результатами аналізу релевантних рішень ЄСПЛ, Юрієм Тарасовичем вірно підмічено та узагальнено, що «...Страсбурзький суд у своїй практиці не відмовляється від використання термінопоняття «істина» (та похідних від нього); «...ЄСПЛ прямо та/або опосередковано наголошує на необхідності встановлення істини у кримінальному провадженні, в окремих рішеннях визнаючи це обов'язковими метою та результатом доказування у справі»; «...з рішень Страсбурзького суду прямо не впливає, що саме він розуміє під поняттям «істина» та якого її концепту у кримінальному провадженні притримується. Водночас, з аналізу його практики можна зробити висновок, що, ведучи мову про істину, суд має на увазі не просто встановлення фактів та

обставин, що мають значення для кримінального провадження, а встановлення їх такими, як вони були у дійсності – іншими словами, істини об'єктивної (матеріальної)»; «...цією міжнародною судовою інстанцією також не висловлювалися правові позиції, у яких би така мета прямо нівелювалася, або ж заперечувалися відповідні засоби її досягнення»; «...ЄСПЛ безпосередньо пов'язує встановлення істини у кримінальному провадженні із справедливістю останнього як крізь призму його ходу, так і результатів...» (стор. 249-250 дисертації).

І на завершення, вкотре процитую Юрія Тарасовича та його Наукового Керівника Академіка Василя Тимофійовича: «...оскільки пізнання будь-якого факту чи обставини залежить від здатності людської свідомості пізнавати дійсність, *то в питаннях істини знаходить своє вираження більш глобальна проблема загальної пізнавальної здібності людини*!» Так, до цього треба бути здібним і ці здібності потрібно розвивати у праці над собою! **«Істина – це певна якість наших суджень...», над цією якістю потрібно працювати протягом всього життя, людського і професійного!**

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: у *правотворчій діяльності*, зокрема при внесенні змін і доповнень до чинного КПК, а також інших законів і підзаконних нормативно-правових актів з питань забезпечення встановлення істини у кримінальному провадженні; у *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а також *практичній діяльності* захисників та представників у кримінальному провадженні; у *навчально-методичному процесі*, у тому числі для викладання навчальних дисциплін, а саме: «Кримінальне процесуальне право України», «Докази та доказування у кримінальному провадженні», «Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному провадженні», «Досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних справ», «Конвенційні стандарти захисту прав людини у кримінальному провадженні», «Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням» тощо, а також при написанні окремих розділів (глав) підручників та навчальних посібників із зазначених дисциплін; у *науково-дослідній сфері* в якості підґрунтя для подальшого дослідження теоретичних питань, пов'язаних із поняттям «істина» у загальнотеоретичному аспекті, проблематикою засад кримінального провадження загалом, а також кримінального процесуального доказування зокрема.

Одразу відмічу, що очевидно, в унісон вживаної на даний час законодавцем термінології, все ж таки було б коректніше іменувати «навчально-методичний процес» освітнім процесом.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях. Моя відповідь на запитання про стан та якість

оприлюднення здобувачем основних результатів дослідження, щодо повноти викладу наукових положень, є позитивною та ствердною. Вельми промовистим є той встановлений мною факт, що починаючи з 2021 року Юрієм Тарасовичем велася не лише формальна наукова робота, а здійснювалася щорічно публікація фахових статей, є суттєва динаміка та наступальний рух у підготовці тез та наукових доповідей (результати дисертації висвітлено у *чотирнадцяти наукових працях*, з яких – одна стаття в іноземному науковому фаховому виданні, *три статті у наукових фахових виданнях України*, *дві статті в інших наукових виданнях України*, а також *вісім тез доповідей* на наукових конференціях), що свідчить про сумлінну авторську позицію та бажання донести до наукової спільноти свої напрацювання та пропозиції.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи зміст та наукове значення дисертації, надаючи певні рекомендації Юрію Тарасовичу по ходу підготовки тексту цієї рецензії, хотілося б звернути увагу на дискусійні моменти, а також зробити певні критичні зауваження до роботи, зокрема:

1. Очевидно допущено опіску, коли кілька разів на різних сторінках роботи вказано про те, що «...дисертація подається на здобуття *наукового* ступеня доктора філософії». Як на мене, то очевидним є факт, що згідно з постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44 Юрій Тарасович мав би претендувати на здобуття ступеня доктора філософії.

2. Всі три фахові публікації (за 2019, 2020, 2021 роки) розміщені на шпальтах Вісника Львівського університету (серія юридична). Також і обидві статті, які подаються автором, як опубліковані «у нефахових виданнях України» також вийшли друком у збірниках Львівського національного університету імені Івана Франка. Аналогічна доля і восьми апробацій, які зроблені на базі Юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Лише одна стаття, яка значиться у графі «у наукових періодичних виданнях інших держав», на перший погляд, вийшла друком за стінами Юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Але ж і вона опублікована в виданні «Wroclawsko-Lwowskie zeszyty (нотатки) Prawnicze». У опонента виникло запитання, а чи не варто було б розширити географію цих публікацій?

3. На жаль, що такої високої наукової проби авторська розвідка не має в своїх додатках жодного акту впровадження.

4. Варто уникати дублювання ключових слів із темою дисертації у обидвох анотаціях.

Загалом, зазначені зауваження відображають власну наукову позицію опонента, а окремі із них можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що дисертація *Юрія Тарасовича «Концепти істини у кримінальному процесуальному праві та їх реалізація у кримінальному провадженні: український та зарубіжний досвід»* є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне навантаження та вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

За кількістю та якістю публікацій, апробацією на науково-практичних заходах, загальним підходом до оформлення та викладу матеріалу (є відповідність наказу МОНУ №40 від 12.01.2017) дисертація відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – *Юрій Тарасович Піх* – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент

**Професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики**

**Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Ірина БАСИСТА